

Constantin Coroiu

DE LA ATENEUL TĂTĂRAȘI LA CARNAVALUL DIN VENETIA

A patra carte a Oltiței Cântec*, unul dintre cei mai competenți critici de teatru și teatrologi români de astăzi cuprinde microeseuri și comentarii grupate în trei secțiuni: „Caligrafii academice” (cred că adjectivul academice putea lipsi!), „Ortografii critice” și „Poligrafii”. Cartea însăși, apărută la Editura TIMPUL, se intitulează „Teatrografii”. Cam prețios și cam frivol, dar inedit și acroșant acest joc cu termenul grafii!

S-a spus adesea, îndeosebi în critica literară, că aceasta nu poate fi nici mai bună, nici mai rea decât literatura de care se ocupă. Ei bine, critica de teatru a Oltiței Cântec și cea a altor câtorva confrăți ai săi contrazic oarecum opinia care, exprimată simplu, ar putea suna astfel: la așa teatru, așa critică. Sau invers: la așa critică, așa teatru (mă refer, firește, la fenomenul teatral din România).

În acest domeniu există însă, astăzi, la noi, o așazicând diferență de nivel: teoria și critica de teatru, nu și învățământul, sunt sensibil superioare, valoric vorbind, obiectului lor care, firește, nu poate fi, în ultimă instanță, nimic altceva decât *spectacolul de teatru*. Un domeniu în care se experimentează uneori fecund, alteori steril, nu o dată șocant, dar care, pe ansamblu, simplului spectator ce sunt îi apare ca fiind într-o prelungită criză. Nu de idei, nu de proiecte, ci de identitate și de reușite pe măsură.

„Teatrografiile” Oltiței Cântec îmi oferă, implicit, încă un argument din acest punct de vedere. Asta cu atât mai mult cu cât – vorba lui Eugen Ionescu, citat și de Oltița Cântec – „teatru *poate fi* (subl. mea) locul unde se pare că ceva se întâmplă”.

Textele din această carte, dincolo de rigoarea și varietatea informației și de acuitatea observațiilor, se resimte benefic și de experiența de jurnalist cultural a autoarei. Oltița Cântec scrie bine și are stil. Comentariile sale se citesc nu doar cu interes, ci și cu plăcere. Or, și în critica de teatru atât există, cât (și cum) exprimi! Fiind vorba, în cazul Oltiței Cântec, altfel spus, de talent, nici nu se putea o dedicație mai legitimă decât „Mamei mele”!

Mai ales în prima secțiune a cărții, temele abordate îi dau prilejul Oltiței Cântec să privească lucrurile deopotrivă sincron și în dialectica lor, diacronic, fiindcă – reaminteste ea – „Dacă tradiția aristotelică, perpetuată secole la rând, nu accepta decât două forme dramatice de bază – tragedia și comedia –, modernitatea a impus o surprinzătoare varietate”. De altfel, discursul autoarei se articulează firesc și datorită apelului la fapte ce țin de

istoria artei teatrale și a dramaturgiei, de evoluția lor: „După o îndelungată perioadă în care istoria teatrului se suprapunea peste cea a dramaturgiei, punct de pornire și scop al teatrului, de la jumătatea secolului trecut se operează o distincție între teatrul ca literatură și teatrul ca artă scenică. Panteonul artelor a inclus de atunci o nouă disciplină: arta spectacolului teatral. Cel care a făcut posibilă această modificare structurală atât de importantă a fost *regizorul*”. Distincția devine sau ar trebui să fie făcută tot mai net, căci, pare-se, scrisul pentru teatru, adică pentru spectacol, tinde să devină, la rândul său, un gen (sau, mă rog, o specie) aparte. De altfel, Oltița Cântec se încumetă să ofere chiar un „decalog al genului”, destinat celui ce vrea să scrie „pentru teatru”.

Secțiunea „Ortografii critice” este o suită de cronici, comentarii privind spectacole produse pe diverse scene ale țării sau prezentate în cadrul unor festivaluri de profil. Premieră și festivaluri la care este invitată, la cele din urmă făcând parte adeseori din juri. Aș remarca în cartea la care mă refer nu numai la spiritul analitic al criticului, dar și știința situării unui fapt teatral, prin raportare la diferite repere clasice și contemporane și printr-o contextualizare absolut necesară, cu atât mai mult cu cât avem de a face cu o artă cvasiperisabilă. Demersul cronicarului de teatru este menit și să salveze, dacă nu în memoria spectatorului de rând, măcar în cea a slujitorilor la curțile Thaliei, fie ei regizori, scenografi, actori sau studenți la academiile de profil, mulți deja trecuți prin botezul scenei, ceea ce trebuie reținut ca fapt de referință.

Oltița Cântec a selectat (bănuiesc că e vorba de o selecție!) și cronica la un spectacol extrem de controversat: „Evangheliștii”, pe un text la fel de controversat al Alinei Mungiu-Pippidi. Împărtășesc aproape în totalitate aprecierile Oltiței Cântec privind evenimentul teatral din Tătărași. Sunt de acord că piesa „nu-și propune să ilustreze Scriptura. Lucrarea e una artistică, nu una de Dogmatică, și aprecierea ei trebuie făcută după canoane estetice”. Numai că tocmai în această proiecție – a canoanelor estetice – transpunerea scenică a lui Benoit Vitze nu prea rezistă. După cum și piesa, ca scriitură, este de tot modestă, chiar dacă premiată de UNITER. Mă îndoiesc că de ar fi avut valoare (estică) ar fi fost atât de vestejită – ca să nu folosesc un cuvânt mai dur și mai plastic – de doi tineri intelectuali de excepțională performanță – care cam știu cum stau lucrurile cu Arta, inclusiv cea dramatică, cu Estetica – precum Toader Paleologu și Adrian Papahagi. Am infinit mai multă încredere în judecățile lor decât în cele ale unor

* Oltița Cântec, *Teatrografii*, Iași, Editura „Timpul”, 2008.

contestabile – și mereu contestate – jurii.

Important e că cele 16 cronici ale Oltiței Cântec oferă, în definitiv, o imagine, așa zice în mișcare, a vieții teatrale românești actuale.

În fine, interesante și delectabile sunt cele mai multe dintre „Poligrafiile” din ultima pătrime a cărții. Sunt însemnări de teatrolog de la New York, Paris, Elsinore, cuprinzând considerații despre avangardă, muzicalul american sau despre incomparabila reprezentare și

desfășurare de frumusețe care este celebrul Carnaval de la Veneția, ilustrare unică – între altele – a unei imaginații în materie de măști ce „nu pare să aibă limite”. Drumul de la efemerii „Evangheliști” din Tătărași și de la hardughia din lemn a lui Hadji-Culea pe post de Teatru Național la Iași este atât de lung încât „se sparie gândul”, cum ar zice bătrânul cronicar moldovean. El nu se măsoară în kilometri, ci în multe secole de istorie, civilizație și artă nemuritoare.